Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	**973**
Land:	Iran
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Iran. Reaksjoner mot iranere i eksil
Udgivet:	28. november 2022
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. december 2022

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Iran

Reaksjoner mot iranere i eksil

28. november 2022

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Fredrik Selmers vei 6
Postboks 2098 Vika
0125 Oslo
Tel: 23 30 94 70
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon og Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse.

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with common methodology for processing COI and Landinfo's internal guidelines on source and information analysis.

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

This report aims to assist the immigration services in assessing how political expressions among exiled Iranians can provoke reactions from Iranian authorities. It is known that Iran, as with some other authoritarian states, conducts information gathering and monitoring of dissidents and critics abroad. In addition, journalists, dissidents abroad and their families in Iran have been subjected to pressure and threats. The aim seems to be, among other things, to stop criticism from reaching the Iranian public. Several assassinations and assassination attempts on leaders of various Iranian opposition movements, are also linked to Iranian intelligence organizations.

Sammendrag

Notatet er ment å sette utlendingsforvaltningen i stand til å vurdere hvordan politisk aktivitet blant iranere i eksil kan avstedkomme reaksjoner fra iranske myndigheter. Det er kjent at Iran, i likhet med en del andre autoritære stater, driver overvåkning og kartlegging av dissidenter og regimekritikere utenfor landets grenser. I tillegg har journalister og dissidenter i utlandet, og deres familier i Iran, blitt utsatt for press og trusler. Målet synes blant annet å være å stoppe kritikerne fra å nå ut til den iranske opinionen. Flere drap og drapsforsøk i Europa på lederskikkelser i ulike iranske opposisjonsbevegelser, knyttes også til iranske etterretningsorganisasjoner.

Innhold

1 Innledning

Utlendingsforvaltningen har erfaring med at en del iranske asylsøkere deltar i regimekritiske aktiviteter etter at de har ankommet Norge. Det dreier seg for eksempel om demonstrasjoner mot det iranske regimet, posting av regimekritiske artikler på nett eller handlinger som krenker hjemlandets sosiale normer. Etter norsk og internasjonal asylrett, kan en asylsøker bli anerkjent som flyktning «sur place» (på stedet) på grunn av sine handlinger i eksil, selv om vedkommende ikke var politisk aktiv eller opplevde reaksjoner i opprinnelseslandet.

Sur place-aktivitet, eller politiske ytringer i eksil, kan avstedkomme reaksjoner fra iranske myndigheter. Det er kjent at Iran, i likhet med en del andre autoritære stater, står bak flyktningspionasje i form av overvåkning og kartlegging av iranske dissidenter og regimekritikere utenfor landets grenser. I tillegg knyttes iranske etterretningstjenester til trusler, kidnappingsforsøk, attentater og attentatforsøk mot profilerte iranske dissidenter i eksil.

Denne aktiviteten fra iranske myndigheters side, det vil si forsøk på overvåkning, kontroll og nøytralisering av iranske dissidenter i utlandet, er tema for dette notatet. Notatet er skrevet på bakgrunn av en bestilling fra Utlendingsnemnda. Informasjonen som presenteres her er ment å sette utlendingsforvaltningen i bedre stand til å vurdere hvorvidt sur place-aktivitet blant iranske asylsøkere kan avstedkomme reaksjoner fra iranske myndigheter, og eventuelt hva slags reaksjoner asylsøkeren kan risikere.

Notatet beskriver hvilke metoder iranske etterretningstjenester benytter for å overvåke og nøytralisere dissidenter i eksil. Det gis en del eksempler på konkrete aksjoner mot dissidenter som iransk etterretning antas å stå bak. Ofrene for de mer alvorlige reaksjonsformene er som oftest ikke asylsøkere, men iranere som har bodd til dels lenge i eksil. Det dreier seg ofte om sivilsamfunnsaktivister, journalister og lederskikkelser i opposisjonsbevegelser. Eksemplene anses likevel som relevante i forhold til vurderingen av hva slags reaksjoner politisk aktive iranske asylsøkere eventuelt kan oppleve. For iranske myndigheter har det formodentlig ingen betydning hvorvidt en bestemt dissident er asylsøker eller har oppholdstillatelse i en fremmed stat.

Notatet beskriver også de mest kjente iranske sikkerhets- og etterretningstjenestene som opererer utenfor landets grenser og som antas å være involvert i flyktningspionasje. Dernest vises det til en del momenter som kan være med på å forklare hvorfor Iran agerer som de gjør, og hva som kan være målsettingen med iranske aksjoner mot dissidenter i utlandet. De påfølgende kapitlene beskriver hvilke metoder iranske myndigheter bruker og hva slags reaksjoner som kan ramme dissidenter i eksil, og forsøker å belyse mer konkret hvem som utsettes for ulike former for reaksjoner.

1.1 Kildegrunnlaget

Notatet bygger på åpent tilgjengelige akademiske studier av ulike former for transnasjonal undertrykkelse hvor Iran benyttes som eksempel. Flere av disse studiene inkluderer intervjuer med dissidenter i eksil som selv har opplevd å bli overvåket og truet. I tillegg vises det til en rekke eksempler på iranske, eller antatt iranske, etterretningsoperasjoner i utlandet som er gjengitt i akademisk litteratur eller i presseoppslag.

En særlig utfordring ved å beskrive tematikken er at aksjoner mot dissidenter i eksil er omgitt av hemmelighold, og at iranske myndigheter ofte benekter å stå bak. Informasjonen som er tilgjengelig via åpne kilder kan være begrenset, og iransk involvering i konkrete etterretningsoperasjoner kan ofte ikke fastslås med sikkerhet. En del av eksemplene som er gjengitt her bygger på antagelser om iransk involvering uten at det foreligger klare bevis. Det er likevel mange eksempler fra Irans nærområder og ulike europeiske land som relativt entydig peker mot iransk involvering. Flere iranere er dessuten dømt for etterretningsvirksomhet og planlegging av drap eller bortføringer i ulike europeiske land. Også politiets sikkerhetstjeneste i Norge nevner eksplisitt Iran blant stater som bruker sine etterretningstjenester til å kartlegge og overvåke flyktninger og dissidenter i Norge (PST 2021, s. 15).

Alt kildematerialet er publisert før de folkelige protestene startet i Iran i september 2022. Notatet berører derfor ikke eventuelle endringer eller nye utviklingstrekk som kan ha oppstått i forbindelse med disse protestene.

2 Sikkerhets- og etterretningsorganisasjoner som opererer utenfor Iran

Iran har mange sikkerhets- og etterretningstjenester, og flere av dem opererer utenfor landets grenser. Tjenestene følger med på og kartlegger dissidentmiljøer i utlandet, og aksjonerer i visse tilfeller mot profilerte dissidenter.

I dette kapittelet presenteres Det iranske etterretningsministeriet og Revolusjonsgarden med ulike underavdelinger. Det er disse to tjenestene som står bak de fleste aksjoner mot eksil-iranere, og det er nesten alltid disse som omtales i kildematerialet.

2.1 Etterretningsministeriet

Etterretningsministeriet (*vezarat-e ettela'at*), på engelsk betegnet som Ministry of Intelligence (MOI) eller Ministry of Intelligence and Security (MOIS), er en av Irans største og viktigste etterretningsorganisasjoner. Lederen for ministeriet, etterretningsministeren, sitter i presidentens regjering og er nominelt under hans

kontroll, men utnevnelsen må godkjennes av Øverste leder, Irans statsoverhode (Golkar 2021). Etterretningsministeriet opererer både innenlands og i utlandet. Inne i Iran har etterretningsministeriet, i tillegg til å drive overvåkning, visse politifullmakter. De involveres i etterforskning av såkalte «politiske» saker knyttet til opposisjonelle og dissidenter, og foretar etterforskning, arrestasjoner og avhør på vegne av påtalemyndighetene (Landinfo, CGRS & SEM 2021, s. 21-22).

Utenfor Iran er de ansvarlige for å overvåke iranere og nøytralisere iranske dissidentorganisasjoner. Etterretningsagenter fra etterretningsministeriet opererer dels under diplomatisk dekke (Landinfo, CGRS & SEM 2021, s. 22).

Etter massedemonstrasjonene i Iran i 2009 ble mange ledere i ministeriet sparket eller omplassert, da landets ledelse mistenkte dem for å sympatisere med lederne for Den grønne bevegelsen. Dette førte til at Etterretningsministeriets innflytelse og kontroll over etterretningsfeltet ble svekket i forhold til Revolusjonsgardens Al-Qudsbrigade og Revolusjonsgardens etterretningstjeneste (se under) (Golkar 2021; Levitt 2022, s. 6). Ifølge forskeren Saeid Golkar (2021), som forsker på iransk etterretningsvirksomhet, har imidlertid ministeriets etterretningsaktiviteter – inkludert attentater og kidnappinger – økt i omfang siden omtrent 2015, og i 2017 ble deres fullmakter og ansvar for utenlandsoperasjoner formelt utvidet (Golkar 2021).

2.2 Revolusjonsgarden

Revolusjonsgarden, eller The Islamic Revolutionary Guards Corps (IRGC) (*sepāh-e pāsdārān-e enqelāb-e eslāmī*), ble etablert etter den iranske revolusjonen i 1979 for å forsvare den islamske revolusjonen mot indre og ytre fiender. Den er direkte underlagt Øverste leder. Revolusjonsgarden er både en militær kampstyrke, en sikkerhetstjeneste med ansvar for visse typer kriminaletterforskning og en etterretningsorganisasjon. I tillegg er den tungt involvert i den iranske økonomien gjennom eierskap i store industrikonglomerater. Revolusjonsgarden eier også det nasjonale telekommunikasjonsselskapet. Revolusjonsgardens innflytelse på iransk politikk, kultur og samfunnsliv har økt betydelig det siste tiåret (Iranwire 2019; Ostovar 2016, s. 5).

2.2.1 Al-Qudsbrigadene

Som væpnet styrke eksisterer Revolusjonsgarden parallelt med den regulære iranske hæren (*artesh*). Revolusjonsgarden har egne bakkestyrker, marine og flyvåpen i tillegg til flere spesialavdelinger. En av disse spesialavdelingene er Al-Qudsbrigadene, som er ansvarlig for ukonvensjonelle hemmelige militæroperasjoner i utlandet. Styrken samler etterretningsinformasjon, gjennomfører væpnede aksjoner på fremmed jord og bistår allierte væpnede grupper utenfor Iran med trening, militært utstyr og finansiering. Mye av Al-

Qudsbrigadenes virksomhet foregår i Irans nærområder, herunder i Irak, Syria, Libanon og Jemen (Jones 2019, s. 2, 6-7; Landinfo 2021a, s. 8; Ostovar 2016, s. 5-6):

- I Irak yter Al-Qudsbrigadene støtte til væpnede militser som sorterer under Hashd al-Shab, en paraplyorganisasjon for væpnede sjiamilitser i landet.
- I Libanon øver Iran innflytelse via blant annet Hizbollah-militsen som finansieres av Iran.
- I Syria startet Al-Qudsbrigadene med opplæring og finansiering av lokale militser alliert med det sittende regimet til Bashar al-Assad kort tid etter at den væpnede konflikten brøt ut i 2011. I tillegg la de til rette for krigsdeltagelse fra Hizbollah i Libanon og allierte sjiamilitser i Irak, Afghanistan og Pakistan.
- I Jemen har Al-Qudsbrigadene støttet Houti-militsen (Ansar Allah) med våpen, militære droner og missiler. Våpnene har blant annet blitt brukt i angrep mot Saudi-Arabia og De forente arabiske emirater og til å true skipsfarten i Rødehavet.

Al-Qudsbrigadene knyttes også til operasjoner, inkludert attentater, i andre deler av verden, men de fleste ofrene er andre lands borgere, herunder israelere. Det er Etterretningsministeriet som knyttes til de fleste angrep på iranske dissidenter i utlandet (Levitt 2022, s. 6).

2.2.2 Revolusjonsgardens etterretningstjeneste

Revolusjonsgarden har flere avdelinger involvert i etterretningsvirksomhet. Den viktigste er Revolusjonsgardens etterretningstjeneste (*sāzmān-e ettelā'āt-e sepāh*), som ble etablert i 2009 gjennom en omorganisering og sammenslåing av ulike avdelinger og sikkerhetstjenester. Revolusjonsgardens etterretningstjeneste driver etterretningsvirksomhet i og utenfor landets grenser, og opererer parallelt med og har sammenfallende ansvarsområder med Etterretningsministeriet. I Iran har Revolusjonsgardens etterretning også visse politifullmakter (Landinfo, CGRS & SEM 2021, s. 24).

2.2.3 Revolusjonsgardens overvåkning av nettaktivitet

Revolusjonsgardens Cyber Defense Command (*qarārgāh-e defā'-e saiberī*) har ansvar for å overvåke internett og å avdekke kriminalitet, terrorisme, spionasje og ytringer som angriper 'revolusjonære verdier' eller 'kulturelle og sosiale verdier'. En underavdeling kjent som Centre to Investigate Organized Crimes (CIOC) (*markaz-e barrasī-ye jarā'em-e sāzmān-yāfteh*), knyttes til ulike kjente cyber-operasjoner i utlandet (Iranwire 2019).

Oppgavene til revolusjonsgardens Cyber Defence Command og Center to Investigate Organized Crimes overlapper med de som utføres av det såkalte Cyber Police (FATA), men førstnevnte konsentrerer seg primært om forhold som gjelder

nasjonal sikkerhet, herunder opposisjonelle grupper. FATA konsentrerer seg i større grad om 'moralforbrytelser' på nett og andre typer nettkriminalitet (Landinfo, CGRS & SEM 2021, s. 20, 24).

Hackerangrep i utlandet og andre offensive cyber-aktiviteter iverksatt av Iran er angivelig nesten utelukkende under Revolusjonsgardens overoppsyn, men de som utfører operasjonene er en uensartet gruppe av uavhengige aktører som tidvis kombinerer oppdrag for iranske myndigheter med ulike former for nettsvindel og bedrageri. Deres formelle tilknytning til myndighetene varierer fra passiv støtte til direkte kontroll, men formelt holder de en viss avstand. Dette gir iranske myndigheter muligheten til å benekte at de står bak bestemte aksjoner. Tekniske undersøkelser av konkrete nettangrep viser likevel at aktørene i en del tilfeller har tilknytning til iranske myndigheter (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 17, 23).

3 Bakgrunn for overvåkning – mål og motiver

Iranske myndigheter bruker tilsynelatende store ressurser på å kartlegge og overvåke iranske dissidenter i eksil. Dette skjer hovedsakelig gjennom tradisjonell informasjonsinnsamling via agenter og gjennom skjult kommunikasjonsovervåkning. I tillegg har journalister og dissidenter i utlandet, og deres familie i Iran, blitt utsatt for press og trusler. Flere drap og drapsforsøk i Europa på lederskikkelser i ulike iranske opposisjonsbevegelser, knyttes også til iranske etterretningsorganisasjoner (se kapittel 4).

3.1 Hva er målet med utenlandssoperasjonene?

Marcus Michaelsen, som har forsket på autoritære staters transnasjonale undertrykkelse, skriver at hovedmålet med iranske etterretningsoperasjoner i utlandet er å hindre at aktivistene får offentlig oppmerksomhet og tilgang til sine kontakter i hjemlandet. Ett sentralt eksempel i så måte er iranske etterretningstjenesters angrep på journalister som jobber for toneangivende persiskspråklige nyhetsformidlere, som for eksempel persisk BBC og Radio Farda (Radio Free Europe), på grunn av deres evne til å nå ut med alternativ informasjon til et iransk publikum (se kapittel 4.3) (Michaelsen 2020, s. 12-13).

Strategien som brukes overfor dissidenter i utlandet er todelt. På den ene siden forsøker myndighetene å utøve makt utenfor landegrensene for på den måten å få dissidentene i eksil under kontroll. Samtidig forsøker de å kutte båndene mellom aktivistene og deres kontakter i Iran (Michaelsen 2018, s. 249-250). Iranske myndigheter bruker også mye ressurser på å kvele kritikk og fremme et narrativ som legitimerer regimet både hjemme og ute. Det trekkes opp «røde linjer» rundt temaer som anses som særlig sensitive (Michaelsen 2020, s. 12-13).

3.2 Endringer over tid

Omfanget og intensiteten i iranske utenlandsoperasjoner har endret seg over tid, i takt med den politiske utviklingen og endrede internasjonale rammebetingelser. Etter revolusjonen i 1979 ble iranske aktører beskyldt for å stå bak en rekke bombeangrep, drap og drapsforsøk på iranere i eksil. Dette foregikk særlig i det første tiåret etter revolusjonen. Mellom 1979 og 1994 var det mer enn 60 drap eller drapsforsøk på eksiliranere iblant annet Vest-Tyskland, Storbritannia, Sveits og Tyrkia. Mange av drapene og drapsforsøkene skal angivelig ha blitt utført av medlemmer av Hizballah i Libanon på oppdrag fra Iran (Levitt 2018, s. 11-12).

Denne typen aksjoner avtok på 2000-tallet, men siden 2014 har man igjen sett eksempler på drap og drapsforsøk på iranere i utlandet. Minst fem drap eller drapsforsøk som knyttes til iransk etterretning har funnet sted i Nederland og Tyrkia de siste årene, og flere drapsforsøk har blitt avverget i Frankrike, Danmark og Albania (Schenkkan & Linzer 2021, s. 36; Somerville 2021). Forskeren Matthew Levitt har på bakgrunn av åpent tilgjengelig informasjon fra presseoppslag og rettsdokumenter, registrert 22 operasjoner i utlandet rettet mot iranske dissidenter det siste tiåret. Operasjonene inkluderer planlagte og gjennomførte drap og kidnappinger (Levitt 2022, s. 3).

Ifølge Nate Schenkkan, som arbeider for Freedom House (som gjengitt i Somerville 2021), har man også sett en økt bruk av to nye former for etterretningsoperasjoner etter 2014 – nemlig økt bruk av digital overvåkning og kidnappinger av iranere i utlandet.

3.3 Årsaker til økt iransk aktivitet i utlandet

3.3.1 Press mot Iran fra fremmede stater

Det kan være flere grunner til at Iran har oppskalert sine operasjoner i utlandet det siste tiåret. En viktig forklaring er at Iran føler seg truet og under angrep fra andre stater. Forskere som har analysert iranske etterretningstjenester, herunder Saeid Golkar og Sanam Vakil (gjengitt i Somerville 2021), peker på at iranske myndigheter føler at de er under press og at deres fiender ønsker å iscenesette regimeendring i Iran.

Journalisten Scott Peterson i avisa The Christian Science Monitor (2019) skriver at selv om Iran benekter at de har stått bak drap på dissidenter i Europa de senere årene, har talsmenn for myndighetene uttalt at deres etterretningstjenester har gått fra defensive til offensive operasjoner som følge av økt amerikansk press. Iran beskylder USA, Israel og Saudi Arabia for å støtte opposisjonsbevegelsen Mojahideen-e Khalq Organization (MKO) og etniske separatistbevegelser i Iran. Økningen i antall drap og andre typer etterretningsoperasjoner i Europa de siste

årene, er et direkte resultat av Irans forståelse av det rådende trusselbildet (Peterson 2019).

3.3.2 Moderne informasjonsteknologi

Den raske utviklingen av moderne informasjonsteknologi og nye sosiale medier bidrar til at iranske journalister og dissidenter i utlandet er i stand til å nå opinionen i Iran mer effektivt og på nye måter. Dette påvirker antagelig også det iranske regimets oppfatning av å være under press fra utlandet. Etter 2009 har iranske myndigheter bygget ut internett-infrastrukturen i Iran, men samtidig brukt store ressurser på å kontrollere bruken av internett, blant annet gjennom utviklingen av et lokalt, statskontrollert nettverk, National Information Network (NIN). Sensur, blokkering og overvåking er omfattende, men til tross for dette har man ikke lykkes med å hindre iraneres tilgang til informasjon fra dissidenter, eksilorganisasjoner og utenlandske medier (se blant annet Landinfo 2021a).

Iran har også vært offer for dataangrep fra fremmede stater. Et av de første omtalte eksemplene var operasjonen 'Olympic Games' i 2010 hvor USA og Israel via en skadevare kjent som 'Struxnet' lykkes med å sabotere det iranske urananrikningsprosjektet i Natanz, ødelegge over tusen sentrifuger og sette produksjonen minst et år tilbake. Dette var imidlertid kun ett av mange tilsvarende angrep hvor land som Canada, Frankrike, Russland og Storbritannia er identifisert, i tillegg til USA og Israel (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 7, 9). Et av de nyeste eksemplene var et angrep på betalingssystemene som brukes ved alle bensinstasjoner i Iran høsten 2021. Angrepet gjorde det umulig å bruke betalingskort for subsidiert bensin over hele landet i flere dager (Nada 2021).

Slike dataangrep har motivert Iran til å utvikle egne defensive og offensive cyberkapasiteter for derved å kunne fremstå som en aktør med mulighet til å gjengjelde angrep. Iranske dataangrep regnes riktignok som relativt lite sofistikerte sammenlignet med angrep som stammer fra USA, Kina og Russland, men Iran har likevel vist at de kan mobilisere store ressurser til å kartlegge og angripe dissidenter (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 5-9; Michaelsen 2018, s. 256; Nada 2021).

3.3.3 En vid definisjon av hvem som utgjør en trussel

Organisasjonen Freedom House fremhever at det iranske regimet opererer med en svært vid definisjon av hvem som utgjør en trussel mot den islamske republikken. Dette bidrar til bredden og intensiteten i Irans kampanjer mot eksiliranere. Dissidenter og iranske journalister i utlandet blir hyppig omtalt som terrorister, og denne karakteristikken brukes for å rettferdiggjøre bruk av vold og andre undertrykkelsesmetoder (Schenkkan & Linzer 2021, s. 35).

3.3.4 Beskjedne konsekvenser

Det blir også pekt på at Irans stadig mer aggressive utenlandsoperasjoner kan skje fordi de politiske kostnadene er små. Nate Schenkkan i Freedom House (som gjengitt i Somerville 2021) mener at det har skjedd et skifte i den globale verdensorden hvor autoritære stater føler seg mer komfortable. Iran er i dag til dels isolert i internasjonale fora og har erfart at de kan komme unna med fiendtlige operasjoner på fremmed jord med relativt liten kostand og uten at de må stå til rette for det. Ifølge forskeren Mattew Lewitt fortsetter Iran å gjennomføre aksjoner i utlandet fordi de kan. Slik iranske myndigheter ser det, er fordelene større enn ulempene som ofte kommer i form av midlertidige sanksjoner (Levitt 2022, s. 10).

4 Metoder for å overvåke og kontrollere iranere i utlandet

Iranske etterretningstjenester benytter en rekke ulike metoder for å overvåke, undertrykke og kontrollere egne borgere i utlandet. Man benytter seg av kommunikasjonsovervåkning og informasjonsinnsamling via informanter. I tillegg beskyldes etterretningstjenestene for å stå bak trusler og bakvaskelseskampanjer mot dissidenter og journalister, samt forsøk på kidnappinger, drap og drapsforsøk (se for eksempel Schenkkan & Linzer 2021, s. 35).

Forsker Marcus Michalsen har studert hvordan Iran går frem for å legge press på dissidenter i eksil (2018, s. 259; 2020, s. 12), og trekker frem ulike virkemidler og ressurser som brukes for å kontrollere og undertrykke regimekritikere i utlandet:

- Etterretningsapparatet benytter ambassadene som utposter til å overvåke, infiltrere og undergrave politisk aktivitet i diasporaen.
- Digital teknologi muliggjør overvåkning og trakassering.
- Svertekampanjer lanseres i statlige iranske medier for å undergrave personers omdømme.
- Nære og kjære i hjemlandet kan bli utsatt for press, trakassering og andre reaksjoner.

I dette kapittelet gjennomgås de ulike metodene som benyttes av iranske etterretningsorganisasjoner utenfor landegrensene.

4.1 Informasjonsinnsamling via menneskelig etterretning

Innhenting av informasjon gjennom kontakt med mennesker, såkalt Human Intelligence Gathering, eller HUMINT, er en kritisk del av ethvert lands etterretningsvirksomhet. Metoden inkluderer både ordinær diplomatisk rapportering tilbake til hjemlandets myndigheter og skjult rekruttering av

informanter eller agenter med tilgang til informasjon som etterspørres (SNL 2019).

Flere eksperter peker på at denne formen for informasjonsinnhenting, altså via agenter eller informanter, fremdeles er det viktigste virkemiddelet til iranske etterretningsorganisasjoner. Iranere bosatt i utlandet blir på ulike måter rekruttert som informanter for å spionere på iranske dissidenter (Michaelsen 2020, s. 18; PST 2021, s. 15; Somerville 2021).

Iranske etterretningsorganisasjoners informasjonsinnsamling og overvåkning foregår også i Norge. PST skriver følgende i Nasjonal trusselvurdering 2021 (PST 2021, s. 15):

> Kina, Iran og andre autoritære stater bruker sine etterretningstjenester til å kartlegge og overvåke flyktninger og dissidenter som oppholder seg i Norge. Denne aktiviteten vil de videreføre i 2021. Formålet vil være å undergrave, nøytralisere eller eliminere politisk opposisjon.
>
> Autoritære regimer vil bruke ulike metoder for å innhente informasjon om sine tidligere borgere i Norge. Blant annet vil de delta på arrangementer for eksilmiljøer og forsøke å infiltrere foreninger. I tillegg vil de overvåke bruk av sosiale medier for å samle informasjon om grupper og enkeltpersoner i Norge. Flere land bruker også sine offisielle representasjoner her i landet til å spionere på enkelte innvandrergrupper. Noen stater benytter også religiøse samlingssteder som en plattform for å innhente informasjon.

PST bekrefter at Iran bruker religiøse sentre og moskeer som plattform for etterretning og overvåkning av opposisjonelle i Europa. Dette foregår også i Norge (Strand & Ghorbani 2020b)

4.1.1 Infiltrering av dissidentmiljøer

Iranske etterretningstjenester forsøker aktivt å rekruttere informanter på innsiden av opposisjonsmiljøer. Michaelsen (2020, s. 17-18) har intervjuet om lag 50 dissidenter fra Syria, Egypt og Iran. De forteller om informasjonsinnsamling via informanter knyttet til ansatte ved ambassadene som infiltrerer aktivistgrupper og deltar på arrangementer som besøkes av medlemmer av diasporaen.

Et relativt nytt eksempel på infiltrering gjelder den iransk-fødte svenske statsborgeren Raghdan al-Hraishawi, som i desember 2020 ble dømt til to og et halvt års fengsel i Sverige for å ha spionert på medlemmer av den iranske separatistorganisasjonen Arab Struggle Movement for the Liberation of Ahwaz (ASMLA) på vegne av Iran. Al-Hraishawi hadde fått innpass i miljøet ved å utgi seg for å være journalist, samtidig som han hadde kontakt med iranske

etterretningsagenter. Han skal blant annet ha filmet, tatt bilder og registrert deltagere på politiske møter (Somerville 2021).

Iransk etterretning er kjent for forsøk på å infiltrere opposisjonsgruppen MKO. I 2018 ble to iranere i USA siktet for å ha spionert på MKO. Den ene, som påtalemyndighetene mener var iransk agent, skal ha rekruttert den andre til å infiltrere MKO. Vedkommende skal ha deltatt på en konferanse arrangert av MKO og et arrangement hvor organisasjonens medlemmer deltok, og tatt bilder av og identifisert deltagerne på vegne av den iranske agenten (Pop & Silber 2020, s. 164). De to ble dømt til hhv. 30 og 38 måneders fengsel for forholdet i januar 2020 (United States Department of Justice 2020).

Denne formen for infiltrering av eksilmiljøer skaper mistillit innad i miljøene og bidrar til å gjøre aktivister i dissidentmiljøer mistenksomme overfor hverandre. På den måten motvirker iranske myndigheter en effektiv organisering av opposisjonen i eksil (Somerville 2021).

4.1.2 Rekruttering av informanter

Etterretningstjenestene bruker ulike metoder for å rekruttere informanter. Det påstås for eksempel at barn av iranske tjenestemenn sendes til Europa for å studere og brukes til å spionere på andre iranere. En annen utbredt metode er at iranere bosatt i utlandet som besøker hjemlandet, blir forsøkt rekruttert (Somerville 2021). Ett av flere eksempler som er gjengitt i media, gjelder en ung norsk-iransk kvinne som skal ha blitt arrestert, fengslet og mishandlet mens hun var på besøk i Iran sommeren 2014. I avhørene ble hun spurt om aktivitetene til moren, som var tilknyttet MKO i Norge, og bedt om å spionere på henne (Skille, Strand & Kjellberg 2018).

En rapport fra Immigration and Refugee Board of Canada (IRB 2021) siterer en ikke navngitt pensjonert professor ved York University, som hevder at iranske myndigheter sender agenter til fremmede stater, der de samler informasjon om dissidenter. I tillegg rekrutteres flyktninger til å overvåke andre flyktninger. Videre blir iranere presset til å samarbeide med iransk etterretning. Etterretningstjenestene bruker privat og mulig kompromitterende informasjon til å presse iranere til å bli informanter, blant annet informasjon om alkoholkonsum eller seksuelle relasjoner. I noen tilfeller blir også innsatte i fengsler tilbudt løslatelse i bytte mot samarbeid (IRB 2021).

4.2 Kommunikasjonsovervåkning og dataangrep

I tillegg til informasjonsinnsamling via informanter, benytter Iran digital overvåkning. Dette skjer dels ved å samle informasjon som er fritt tilgjengelig på nett og i sosiale medier, såkalt 'open-source intelligence'. Myndighetene følger blant annet med på mediedekningen fra internasjonale og nasjonale eksilmedier,

og overvåker og registrerer journalisters arbeid og andre aktivisters opptredener i media (Michaelsen 2020, s. 17-18; Somerville 2021).

I tillegg foregår overvåkningen ved å anvende ulike former for digital skadevare som har til hensikt å lure mottakeren til å oppgi sensitiv informasjon (Somerville 2021). De vanligste metodene synes å være malware- og phishing-angrep. Malware er skadelig programvare hvor en inntrenger lurer mottakeren til å klikke på en lenke eller et vedlegg i en epost, laste ned ukjente program eller åpne en fil fra en infisert minnepinne. Den skadelige programvaren/filene installeres på enheten i det vedlegg/lenke åpnes. Phishing innebærer at internettbrukere «lokkes/lures» til å logge seg inn på nettsider eller oppgi data for innlogging. Ofte lokker inntrengerne med falske kontoer eller applikasjoner for innlogging, samt andre utspekulerte metoder (les mer om dette i Landinfo 2022).

Etter massedemonstrasjonene i Iran i 2009 opplevde iranske aktivister i Europa og Nord-Amerika gjentatte forsøk på nettangrep hvor formålet var å få tilgang til deres epost- og SoMe-kontoer (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 11; Michaelsen 2018, s. 255). I 2015 og 2016 rapporterte aktivister at angriperne brukte personlig informasjon innsamlet fra åpne sosiale medier til å skreddersy angrep som skulle lure mottakeren til å røpe passord til kontoer eller til å klikke på meldingen og dermed åpne et ondsinnet spionverktøy (Michaelsen 2018, s. 255; 2020, s. 18; Schenkkan & Linzer 2021, s. 37).

Denne typen angrep retter seg sjeldent mot enkeltindivider alene, men er som oftest rettet mot større grupper eller nettverk av individer. Dette øker sjansen for å lykkes minst ett sted og dermed få en tilgang som kan kompromittere hele nettverket (Michaelsen 2020, s. 19).

Et annet mønster som har blitt mer fremtredende siden 2014 er at personer som arresteres av Revolusjonsgarden i Iran tvinges til å oppgi brukernavn og passord til epost- og SoMe-kontoer. Informasjonen og kontaktene som Revolusjonsgarden får tilgang til på denne måten blir så umiddelbart brukt i phishing-angrep hvor det sendes meldinger til kontaktene som utgir seg for å være fra den arresterte. Mange av eksemplene gjelder personer med dobbelt statsborgerskap arrestert i Iran (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 26).

Menneskerettighetsorganisasjonen Miaan Group (2020, s. 2) har siden 2018 identifisert hundredevis av malware- og phishing-angrep mot iranske dissidenter, journalister, menneskerettighetsaktivister, advokater og studentaktivister. Majoriteten av ofrene har vært fra Irans mange etniske og religiøse minoriteter, inkludert tyrkisktalende grupper, sufier og sunnimuslimer. Profilen på ofrene, sammenholdt med andre tekniske sider ved angrepene, peker i retning av at dette har vært iransk-statsstøttede kampanjer. Formålet med angrepene skal ha vært å stjele data, passord og personlig informasjon.

Miaan oppdaget i august 2019 at hackerne utviklet nettsider rettet mot iranske Telegram-brukere. De utga seg for å være en påloggingsside for Telegram. Miaan skriver at når brukerne faller i «phishing-fellen», kommer telefonnummer, to-trinns bekreftelseskoder, passord, samt IP-adresse og navn på datamaskinen på avveie (Miaan Group 2020, s. 5).

Spesialister på datasikkerhet i selskapet Check Point Research har studert en annen kompleks overvåkningsoperasjon hvor ulike phishing- og malware-angrep har vært rettet mot iranske opposisjonelle med tilknytning til blant annet MKO og Azerbaijan National Resistance Organization. Angrepene har pågått over flere år. Også denne studien konkluderer med at det sannsynligvis er iranske myndigheter som står bak angrepene (Check Point Research 2020). Ifølge lederen for Check Point Research, Lotem Finkelstein, er det antagelig 'freelancere' som gjør mye av jobben for iransk etterretning (Article 18 2020).

Iranske aktører knyttes også til dataangrep som har til hensikt å gjøre nettsidene til deres definerte fiender utilgjengelig. Etter massedemonstrasjonene i Iran i 2009 oppgraderte iranske myndigheter sine kapasiteter knyttet til internett-kontroll. Hacker-grupper med skjult tilknytning til iranske statlige institusjoner igangsatte nettangrep som gjorde nettsider i inn- og utland utilgjengelige. Utenlandske persisk-språklige nyhetsformidlere opplevde i tiden som fulgte en økning i antall angrep mot deres nettsider. (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 11; CHRI 2018, s. 48-49; Michaelsen 2018, s. 255; 2020, s. 20). Iranske cyberangrep er med andre ord dels forsøk på å skade mottakeren, ved for eksempel å gjøre internettsider utilgjengelige (sabotasje), og dels overvåkning og forsøk på å få tilgang til digital kommunikasjon (spionasje) (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 14).

4.3 Trusler og trakassering

Iranske myndigheter er kjent for å true og trakassere iranske opposisjonelle som oppholder seg i utlandet (Schenkkan & Linzer 2021, s. 37). Reporters Without Borders beskriver et stadig økende antall tilfeller av trusler og trakassering rettet mot iranske journalister som arbeider for persisk-språklige medier i utlandet, slik som Radio Zamaneh, Radio Ferda og persisk-tjenestene til kanaler som BBC, Voice of America, Deutsche Welle og Radio France Internationale (Reporters Without Borders 2020). Minst 150 journalister i BBCs persisk-språklige tjeneste har blitt utsatt for trusler siden kanalen ble startet i 2009. De siste par årene har truslene mot journalistene og deres familier i Iran økt i omfang (Dyke 2020, s. 21-22). Andre eksempler gjelder den London-baserte Iran International TV. Etter at kanalen dekket massedemonstrasjonene i Iran høsten 2019, ble flere journalister i kanalen, inkludert TV-ankere, kontaktet og truet med at de vil bli kidnappet og tatt med til Iran dersom de ikke sluttet i kanalen. Også deres familiemedlemmer i Iran skal ha blitt truet (Radio Farda 2020).

Aktivister som forlot Iran etter massedemonstrasjonene i 2009 opplevde digitale angrep og mottok trusler via epost og SoMe-kontoer. En annen taktikk var å rette personangrep mot aktivistene i statlige medier. Noen opplevde også at deres kontakter i Iran ble arrestert etter at iransk etterretning hadde lykkes med å få tilgang til personlig kommunikasjon (Michaelsen 2018, s. 256-257).

Trusler rettes i mange tilfeller også mot familiemedlemmer i hjemlandet. Dette har eksempelvis rammet familiemedlemmer av journalister i persisk BBC. Nære pårørende har blitt innkalt til avhør gjentatte ganger av ulike iranske sikkerhetstjenester og mottatt trusler. Enkelte har også blitt nektet pass og utreise fra Iran (Michaelsen 2020, s. 22).

Noen blir også forsøkt presset til å returnere til Iran ved at etterretningen legger press på familiemedlemmer i hjemlandet. Dette har blant annet rammet kurdere som har sluttet seg til iransk-kurdiske opposisjonspartier med baser i Nord-Irak. Familiemedlemmer i Iran har blitt kalt inn til etterretningen og bedt om å reise til Nord-Irak for å overtale sine slektninger til å returnere til Iran (Landinfo 2021b, s. 17-18).

Et mye omtalt eksempel på hvordan Iran har reagert mot dissidenter i utlandet, er situasjonen for journalisten og menneskerettighetsaktivisten Masih Alinejad som bor i USA. Alinejad har de siste årene blitt truet med kidnapping og har angivelig også blitt forsøkt kidnappet. Hennes søster i Iran har blitt presset til å ta avstand fra henne på statlig TV, mens hennes bror ble dømt til åtte års fengsel, angivelig fordi han nektet å ta avstand fra søsteren og fordi han spilte inn en video hvor han uttalte seg om presset familien ble utsatt for. Videoen ble siden delt på Alinejads twitter-konto (HRW 2021; Schenkkan & Linzer 2021, s. 37). Alinejad er kjent for offentligheten i Iran og står bak flere nettkampanjer mot de strenge kleskodene for iranske kvinner, herunder «My Stealthy Freedom», «White Wednesdays» og «Our Weapon is Our Camera». Hun oppfordrer iranske kvinner til å dokumentere og dele verbale og fysiske overgrep de utsettes for på gata i Iran (RSF 2020). Alinejad er også programleder for det satiriske talkshowet Tablet på Voice of Americas persiske tjeneste (Alinejad 2020).

4.4 Svertekampanjer

I tillegg til hackerangrep som har til hensikt å gjøre informasjonskanalene og nettsidene til dissidenter utilgjengelige, har iranske etterretningsorganisasjoner opprettet nettsider og SoMe-kanaler som følger iranske eksilmedier tett og som motsier deres rapporter og retter personangrep mot journalister. Noen av disse sidene kopierer navn og logo fra eksilmedier slik som BBC Persian og Radio Farda for deretter å forfalske eller håne det opprinnelige budskapet. Prominente journalister og menneskerettighetsaktivister opplever å bli utsatt for svertekampanjer i statlige media hvor de fremstilles som løgnere og beskyldes for å arbeide for fremmede stater (Michaelsen 2020, s. 20).

MKO hevder at det iranske etterretningsministeriet i flere tiår har drevet en desinformasjonskampanje mot dem, ved at de aktivt har gått inn for å spre negativ informasjon om MKO i vestlige land. På den annen side har også MKO og deres støttespillere vært aktive i sine forsøk på å demonisere iranske myndigheter, gå til motangrep på kritikere og tilbakevise negativ omtale (se Landinfo 2021c, s. 7, 36-37).

4.5 Drap og drapsforsøk

Som nevnt i kapittel 3.2, har det vært flere drap og drapsforsøk i Europa de siste årene som knyttes til iranske statlige aktører. Siden 2014 har minst fem drap eller drapsforsøk på iranere funnet sted i Nederland og Tyrkia, og flere drapsforsøk ble avverget i Frankrike, Danmark og Albania (Schenkkan & Linzer 2021, s. 36; Somerville 2021). Det er også flere nyere eksempler på at iranske etterretningsagenter som opererer under diplomatisk dekke i ulike europeiske land driver overvåkning og planlegging av angrep mot dissidenter (Levitt 2018, s. 10-11).

Her er noen eksempler på drap, drapsforsøk og angivelig planlegging av drap på iranske dissidenter de senere årene som knyttes til iranske etterretningsorganisasjoner:

- I 2018 ble en iransk diplomat ansatt ved den iranske ambassaden i Wien pågrepet i Tyskland mistenkt for å planlegge et bombeangrep mot en konferanse arrangert av eksilorganisasjonen National Council of Resistance of Iran (NCRI) utenfor Paris (Levitt 2018, s. 10-11; Schenkkan & Linzer 2021, s. 36). I februar 2021 ble han dømt til 20 års fengsel i Belgia. Under rettssaken fremkom det at politiet hadde beslaglagt en notatbok hvor han hadde listet opp 289 etterretningskontakter i elleve ulike europeiske land (Somerville 2021). Diplomaten har ikke anket dommen som dermed er rettskraftig. Tre medtiltalte i saken, blant annet et iransk-belgisk par som ble arrestert i Belgia med sprengstoff i bilen, ble dømt til fengselsstraffer på mellom 15 og 18 år. Dommene er anket (Erlanger 2021; Petrequin 2021).
- I oktober 2018 ble en norsk-iraner arrestert i Danmark etter at han hadde observert og fotografert utenfor leiligheten til en dansk-iraner med en lederposisjon i Arab Struggle Movement for the Liberation of Ahwaz (ASMLA). Dansk politi mener at norsk-iraneren har samlet inn informasjonen på vegne av iransk etterretning, og på den måten bistått i planleggingen av drap på flere individer med tilknytning til ASMLA i Danmark. Iran anklager ASMLA for å stå bak et angrep på en militærparade i Ahvaz i september 2018 (Andreassen 2018). I juni 2020 ble norsk-iraneren funnet skyldig og dømt til syv års fengsel i Danmark (Reuters 2020c).
- En iransk statsborger ble skutt og drept i Istanbul i november 2019. Drapsofferet hadde arbeidet med datasikkerhet i det iranske forsvarsdepartementet før han reiste utenlands og begynte å kritisere iranske

myndigheter i sosiale medier. Flere mistenkte gjerningsmenn ble pågrepet i Tyrkia en uke senere. Disse skal ha forklart at de utførte drapet etter instruksjoner fra to etterretningsagenter ved det iranske konsulatet i Istanbul (Reuters 2020b).

- I desember 2015 ble Mohammad Reza Kolahi Samadi, en iraner bosatt i Nederland, skutt og drept utenfor sitt hjem. Iranske myndigheter anklaget ham for å stå bak en bombeaksjon i Iran i regi av MKO i 1981. I november 2017 ble iraneren Ahmad Molla Nissi skutt og drept i Haag, Nederland. Han hadde tidligere hatt en ledende posisjon i ASMLA. I juni 2018 ble to iranske diplomater utvist fra Nederland som en reaksjon på drapene (Boffey 2019; Levitt 2018, s. 10-11; Schenkkan & Linzer 2021, s. 36).
- Albansk politi forhindret angivelig et angrep på en religiøs Sufi-seremoni i Tirana i mars 2018 hvor medlemmer av MKO skulle være til stede. Ifølge albansk politi var det den iranske Al-Quds-styrken som sto bak (Radio Free Europe / Radio Liberty 2019). I desember 2018 ble to iranske diplomater, herunder ambassadøren, utvist fra Albania, fordi de hadde skadet nasjonens sikkerhet (Koleka 2019). I januar 2020 ble ytterligere to iranske diplomater utvist fra Albania på grunn av 'activity incompatible with their diplomatic status'. Det er uvisst om dette knytter seg til samme sak (Reuters 2020a). I juli 2022 kunngjorde MKO i Albania at de hadde utsatt en planlagt konferanse fordi iransk politi hadde advart om mulige terrortrusler mot konferansen (Albanian Daily News 2022).
- En norsk-iraner med tilknytning til det iransk-kurdiske venstrepartiet Komala, sto frem på NRK i 2020 og fortalte at han hadde blitt kontaktet av en iraner som utga seg for å være fra den israelske etterretningsorganisasjonen Mossad og som tilbød seg å bistå med penger og våpen til Komala. Norsk-iraneren antok at vedkommende i virkeligheten var iransk agent som forsøkte å lure ham. Han ble kort tid etter kontaktet av PST som advarte ham om at det var planlagt en operasjon mot ham, muligens i form av drap eller kidnapping (Strand & Ghorbani 2020a).
- Iranske etterretningsorganisasjoner antas å være svært aktive i Nord-Irak. Iranske agenter skal ha tatt livet av ledere og aktivister i iransk-kurdiske eksilpartier med baser i Nord-Irak. I mars 2018 gikk en bilbombe av utenfor Erbil som såret PDKI-veteranen Salah Rahmani og drepte hans sønn. Noen dager senere ble en leder i KDP-I, Qader Qaderi, funnet drept. I 2016 ble seks personer drept da to bomber detonerte utenfor hovedkvarteret til KDP-I i Koye. Iransk etterretning beskyldes for å stå bak drapene (Hawrami 2019). Siden 1991 skal mer enn 300 iransk-kurdiske opposisjonelle ha blitt drept av iranske agenter i Nord-Irak, ifølge Association for Human Rights in Kurdistan – Geneva (som sitert i DIS 2020, s. 28-30). Iranske væpnede styrker har også skutt raketter og artillerigranater over grensen mot baser som de iransk-kurdiske partiene har opprettet i grenseområdene (se også Landinfo 2020, s. 22).

4.6 Kidnappinger og utleveringer fra andre stater

Iransk etterretning knyttes til flere tilfeller av kidnappinger og kidnappingsforsøk de seneste årene hvor ofrene er iranere i eksil (Schenkkan & Linzer 2021, s. 36):

- Ruhollah Zam var en iransk flyktning bosatt i Frankrike som drev AhmadNews, en populær nettside og kanal på Telegram. Nyhetskanalen spredte informasjon om tidspunktene for demonstrasjoner under protestene i Iran i desember 2017. I tillegg spredte kanalen kompromitterende informasjon om iranske politikere. I oktober 2019 reiste Zam til Irak hvor han ble kidnappet av iranske agenter og ført til Iran. Den iranske Revolusjonsgarden bekreftet at de sto bak aksjonen, men oppga ikke hvor Zam ble kidnappet. Han ble dømt til døden og henrettet i desember 2020.
- Den iranske forretningsmannen Rasoul Danialzadeh ble kidnappet i De forente arabiske emirater i november 2019, angivelig av iranske agenter, og bragt til Iran hvor han ble tiltalt for korrupsjon.
- Jamshid Sharmahd er en iransk aktivist bosatt i California, og leder for den iranske monarkistorganisasjonen Tondar (Kingdom Assembly of Iran). Han ble kidnappet av agenter fra Revolusjonsgarden da han var i transitt i De forente arabiske emirater på vei til India. Han ble beskyldt for å stå bak et bombeangrep i Shiraz i Iran i 2008 hvor 14 ble drept og 215 skadet. Han skal også tidligere ha blitt utsatt for et drapsforsøk i California (Deutsche Welle 2020; Schenkkan & Linzer 2021, s. 36).
- Den svensk-iranske borgeren Habib Chaab ble i oktober 2020 kidnappet mens han var på besøk i Tyrkia og ført til Iran. Han skal ha vært med i ledelsen i ASMLA. Saken ble omtalt i statlig iransk media to dager senere. Tyrkisk politi avdekket at Chaab hadde blitt lokket til Tyrkia av en kvinne han hadde møtt tidligere, deretter dopet ned og smuglet over til Iran av en narkotikasmugler som arbeidet på oppdrag for iransk etterretning (Fahim & Cunningham 2020).
- I juli 2021 ble fire iranere siktet for forsøk på bortføring av en iraner fra USA. Siktelsen oppgir ikke hvem de skulle bortføre, men den iranske journalisten og kvinnerettsaktivisten Masih Alinejad (se også kapittel 4.3) har selv opplyst at hun var målet for aksjonen (HRW 2021; Pannett 2021).

Iranske myndigheter har også forsøkt, og delvis lykkes med, å presse andre stater til å utlevere iranske borgere. To iranske statsborgere, Mohammad Rajabi og Saeed Tamjidi som deltok i de landsomfattende protestene i Iran i november 2019, og deretter flyktet til Tyrkia hvor de søkte asyl, ble utlevert til Iran av tyrkiske myndigheter. Iran har også etterlyst iranske opposisjonelle via Interpol (Schenkkan & Linzer 2021, s. 36-37).

5 Hvem er mål for operasjonene?

5.1 Ofre for drap, drapsforsøk og kidnappinger

Eksemplene som er nevnt i dette notatet viser at nesten alle ofrene for drap, drapsforsøk og kidnappinger beskrives som lederskikkelser i store opposisjonsgrupper eller separatistorganisasjoner som MKO og ASMLA. Også ledere og aktivister i iransk-kurdiske eksilpartier har blitt rammet. De resterende ofrene er aktivister i utlandet som har fått stor oppmerksomhet i Iran gjennom sine online-kampanjer.

Nettavisen IranWire, som driftes av iranske journalister i utlandet, har i en artikkel identifisert fem ulike grupper av iranere som har vært offer for drap og drapsforsøk utenfor landets grenser (Davar 2021). Her nevnes toneangivende og kjente opposisjonelle og dissidenter, samt ledere for politiske og militante organisasjoner som motarbeider det iranske regimet. I tillegg vises det til eksempler på drap og drapsforsøk på 1980- og 1990-tallet på shahens familiemedlemmer, politiske ledere og høyere offiserer som lyktes med å flykte fra Iran i forbindelse med revolusjonen i 1979, samt statsansatte og personer med nær tilknytning til den islamske republikken som avsluttet eller nektet å fortsette sitt engasjement for Iran, eller som ble beskyldt for å motarbeide myndighetene.

Listen over ofre de første to tiårene etter revolusjonen inkluderer også representanter for religiøse minoriteter, herunder sunnimuslimske ledere, kristne og medlemmer av Baha'i-troen. De siste årene har man imidlertid ikke sett konkrete eksempler på at denne gruppen har vært rammet.

5.2 Ofre for trusler og sjikane

Trusler og sjikane synes å ramme en noe bredere krets. Som notatet har vist, er det særlig dissidenter, ulike typer aktivister og journalister i persiskspråklige medier som rammes av dette.[1]

Michaelsen (2020, s. 12-13) skriver at aktivister i utlandet som er i stand til å mobilisere den offentlige opinionen i Iran og som opprettholder tett kontakt med miljøer inne i Iran blir ansett som den største trusselen mot regimets stabilitet. Et hovedmål med iranske etterretningsoperasjoner i utlandet er å hindre aktivistenes tilgang til offentlig oppmerksomhet og å kutte deres bånd til hjemlandet. Individer

[1] Iranske kristne konvertitter i utlandet er i liten grad nevnt i kildematerialet, men svenske Migrationsanalys (2020, s. 25-26), som siterer kilder i organisasjonen Article 18, viser til at konvertitter i utlandet som arbeider med støtte til huskirker i Iran, har blitt forsøkt presset til å oppgi sin virksomhet eller til å returnere til Iran.

og grupper med kapasitet til å påvirke hjemlig opinion har større sjanse for å bli utsatt for transnasjonal undertrykkelse (Michaelsen 2020, s. 13).

5.3 Mål for overvåkning og dataangrep

Selv om drap, kidnappinger og trusler synes å være forbeholdt visse grupperinger og profiler, må det tas høyde for at overvåkning og dataangrep kan ramme et bredere sett av iranere i eksil. Som nevnt er dataangrep, med hensikt å få tak i ofrenes innloggingsdata til epost og SoMe-kontoer, ofte rettet mot større grupper eller nettverk av individer. Dette øker sjansen for å lykkes minst ett sted og dermed få en tilgang som kan kompromittere hele nettverket (Michaelsen 2020, s. 19). Iransk etterretning kan også være interessert i alle former for informasjon som kan brukes til å legge press på enkeltindivider, som for eksempel informasjon om alkoholkonsum eller seksuelle relasjoner (IRB 2021). Dermed kan personer i omgangskretsen til de som er i etterretningens målgruppe også bli rammet av overvåkning.

I en rapport fra Carnegie Endowment for International Peace som ser på dataangrep iscenesatt av iranske aktører med forbindelser til den iranske staten (Anderson & Sadjadpour 2018, s. 40), kom det frem til at følgende aktører i og utenfor Iran var offer for slike angrep:

- Iranske statstjenestemenn og reformpolitikere, eksempelvis medlemmer av administrasjonen til tidligere president Hassan Rouhani og Mahmooud Ahadinejad. Dette viser at sikkerhetstjenestene som domineres av konservative (‘hardliners’) vektlegger overvåkning av mulige rivaler til makten i landet.
- Journalister som arbeider for reformvennlige medier eller utenlandske medier.
- Religiøse minoriteter, herunder medlemmer av Baha’i troen, men også personer og institusjoner for kristne, jøder, zoroastere og sunnimuslimer.
- Kulturpersonligheter som artister, musikere, tegneserieforfattere og satirikere.
- Opposisjonsgrupper, terrororganisasjoner, etniske separatistgrupper og utenlandske sivilsamfunnsorganisasjoner.

6 Referanser

Skriftlige kilder

Albanian Daily News (2022). Terror threat cancels Iranian opposition's summit in Albania. *Albanian Daily News*. Tilgjengelig fra https://albaniandailynews.com/news/terror-threat-cancels-iranian-opposition-s-summit-in-albania [lastet ned 23. november 2022].

Alinejad, Masih (2020, 10. august). Opinion: Iranian officials have declared they want to kidnap me. It's happened to others before. *Washington Post*. Tilgjengelig fra https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/08/10/iranian-officials-have-declared-they-want-kidnap-me-its-happened-others-before/ [lastet ned 23. november 2021].

Anderson, Collin & Sadjadpour, Karim (2018). *Iran's Cyber Threat. Espionage, Sabotage, and Revenge*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace. Tilgjengelig fra https://carnegieendowment.org/files/Iran_Cyber_Final_Full_v2.pdf [lastet ned 23. november 2022].

Andreassen, Tor Arne (2018, 30. oktober). Norskiraner fengslet for attentatplaner i Danmark. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra https://www.aftenposten.no/verden/i/6nQ7V8/norskiraner-fengslet-for-attentatplaner-i-danmark [lastet ned 23. november 2022].

Article 18 (2020, 23. september). *Iranian minorities and activist targeted in 'large-scale' hacking operation*. London: Article 18. Tilgjengelig fra https://articleeighteen.com/news/6866/ [lastet ned 23. november 2022].

Boffey, Daniel (2019, 8. januar). Iran behind two assassinations in Netherlands – minister. *Guardian*. Tilgjengelig fra https://www.theguardian.com/world/2019/jan/08/iran-behind-two-assassinations-in-netherlands-minister [lastet ned 23. november 2022].

Check Point Research (2020, 18. september). *Rampant Kitten - An Iranian Espionage Campaign*. Check Point Research. Tilgjengelig fra https://research.checkpoint.com/2020/rampant-kitten-an-iranian-espionage-campaign/ [lastet ned 23. november 2022].

CHRI, dvs. Center for Human Rights in Iran (2018, januar). *Guards at the Gate. The Expanding State Control Over the Internet in Iran*. New York: CHRI. Tilgjengelig fra https://www.iranhumanrights.org/wp-content/uploads/EN-Guards-at-the-gate-High-quality.pdf [lastet ned 23. november 2022].

Davar, Faramarz (2021, 18. november). Diplomat Assassins: Who Does Iran Kill Abroad and Why? *IranWire*. Tilgjengelig fra https://iranwire.com/en/features/7508 [lastet ned 23. november 2022].

Deutsche Welle (2020, 1. august). US-based 'terrorist' leader Jamshid Sharmahd arrested by Iran. *Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra https://www.dw.com/en/us-based-terrorist-leader-jamshid-sharmahd-arrested-by-iran/a-54403896 [lastet ned 23. november 2022].

DIS, dvs. Danish Immigration Service (2020, februar). *Iranian Kurds. Consequences of political activities in Iran and KRI*. København: Danish Immigration Servce. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/2024578/Report+on+Iranian+Kurds+Feb+2020.pdf [lastet ned 23. november 2022].

Dyke, Drewery (2020, 26. juni). *In the Name of Security. Human rights violations under Iran's national security laws*. London: Ceasefire Centre for Civilian Rights & Minority Rights Group

International. Tilgjengelig fra https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2020/06/In-the-Name-of-Security_Iran_EN_June20.pdf [lastet ned 23. november 2022].

Erlanger, Steven (2021, 4. februar). Iranian diplomat is convicted in plot to bomb opposition rally in France. *New York Times*. Tilgjengelig fra https://www.nytimes.com/2021/02/04/world/europe/iranian-diplomat-convicted-bomb-plot.html [lastet ned 23. november 2022].

Fahim, Kareem & Cunningham, Erin (2020, 13. desember). Turkey says Iranian intelligence was behind elaborate plot to kidnap opponent in Istanbul. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/iran-intelligence-turkey-kidnap-plot/2020/12/12/818e0c30-3b2c-11eb-8328-a36a109900c2_story.html [lastet ned 23. november 2022].

Golkar, Saeid (2021, 5. august). *Iran's Intelligence Organizations and Transnational Suppression*. Washington D.C.: The Washington Institute for Near East Policy. Tilgjengelig fra https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-intelligence-organizations-and-transnational-suppression [lastet ned 24. november 2022].

Hawrami, Fazel (2019, 28. august). IRGC kills two members of a Kurdish opposition group in western Iran. *Rudaw*. Tilgjengelig fra https://www.rudaw.net/english/middleeast/iran/28082019 [lastet ned 24. novermber 2022].

HRW, dvs, Human Rights Watch (2021, 14. juli). *Iran: Alleged Plot to Kidnap Prominent Dissident in US*. New York: HRW. Tilgjengelig fra https://www.hrw.org/news/2021/07/14/iran-alleged-plot-kidnap-prominent-dissident-us# [lastet ned 24. november 2022].

Iranwire (2019, 9. april). *The IRGC Security and Intelligence Agencies*. Iranwire. Tilgjengelig fra https://iranwire.com/en/features/5742 [lastet ned 24. november 2022].

IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2021, 22. februar). *Iran: Treatment by the authorities of anti-government activists, including those returning from abroad; overseas monitoring capabilities of the government*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra https://irb.gc.ca/en/country-information/rir/Pages/index.aspx?doc=458297&pls=1 [lastet ned 24. november 2022].

Jones, Seth (2019, mars). *War by Proxy. Iran's Growing Footprint in the Middle East*. Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies. Tilgjengelig fra https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190312_IranProxyWar_FINAL.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Koleka, Benet (2019, 23. oktober). Albania says it foiled Iranian plot to attack exiled dissidents. *Reuters*. Tilgjengelig fra https://www.reuters.com/article/us-albania-iran-idUSKBN1X22CZ [lastet ned 24. november 2022].

Landinfo (2020, 19. mai). *Iran: Kurdistan Democratic Party – Iran (KDP-I)*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/05/Temanotat-Iran-KDP-I-19052020.pdf [lastet ned 7. mai 2022].

Landinfo (2021a, 31. mai). *Iran: Internett og sosiale medier*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/05/Temanotat-Iran-Internett-og-sosiale-medier-31052021.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Landinfo (2021b, 3. februar). *Iran: Komala-CPI*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/02/Landinfo-temanotat-Iran-Komala-CPI-03022021.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Landinfo (2021c, 12. april). *Iran: Mojahedin-e Khalq Organization (MKO)*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/04/Temanotat-Iran-MKO-12042021.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Landinfo (2022, 9. november). *Iran: Internett og sosiale medier*. Oslo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/wp-content/uploads/2022/11/Temanotat-Iran-Internett-og-sosiale-medier-09112022.pdf [lastet ned 28. november 2022].

Landinfo, CGRS, dvs. Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons & SEM, dvs. Swiss State Secretariat for Migration (2021, desember). *Iran: Criminal procedures and documents*. Oslo: Landinfo, CGRS, SEM. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/12/Iran-report-criminal-procedures-and-documents-122021-4.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Levitt, Matthew (2018). Iran's Deadly Diplomats. *CTC Sentinel, 11*(7), 10-15. Tilgjengelig fra https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2019/01/CTC-SENTINEL-082018-final.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Levitt, Matthew (2022). Trends in Iran's External Plotting. *CTC Sentinel, 15*(2), 1-11. Tilgjengelig fra https://ctc.westpoint.edu/trends-in-iranian-external-assassination-surveillance-and-abduction-plots/ [lastet ned 24. november 2022].

Michaelsen, Marcus (2018). Exit and voice in a digital age: Iran's exiled activists and the authoritarian state. *Globalizations, 15*(2), 248-264. Tilgjengelig fra https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14747731.2016.1263078?scroll=top&needAccess=true [lastet ned 24. november 2022].

Michaelsen, Marcus (2020, 26. februar). *Silencing Across Borders. Transnational repression and digital threats against exiled activists from Egypt, Syria and Iran*. Haag: Hivos. Tilgjengelig fra https://hivos.org/assets/2020/02/SILENCING-ACROSS-BORDERS-Marcus-Michaelsen-Hivos-Report.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Migrationsanalys (2020). *Landinformation: Iran - Situationen för konvertiter och regimens övervakning av internet och sociala medier (version 1.0)*. Norrköping: Migrationsanalys. Tilgjengelig fra https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=44432 [lastet ned 24. november 2022].

Miaan Group (2020, september). *Spiraling Attacks: Iraninan Hacking Campaign*. Austin, Texas: Miaan Group. Tilgjengelig fra https://miaan.org/wp-content/uploads/2020/09/Spiraling-Attacks_Iranian-Hacking-Campaign.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Nada, Garrett (2021, 2. november). Israel-Iran cyber war, gas station attack. *The Iran Premier*. Tilgjengelig fra https://iranprimer.usip.org/blog/2021/nov/02/israel-iran-cyber-war-gas-station-attack [lastet ned 24. november 2022].

Ostovar, Afshon (2016). *Vanguard of the Imam: religion, politics, and Iran's revolutionary guards*. Oxford: Oxford University Press.

Pannett, Rachel (2021, 14. juli). Iranian intelligence agents plotted brazen abduction of Brooklyn dissident journalist, U.S. prosecutors say. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra https://www.washingtonpost.com/world/2021/07/14/iran-journalist-kidnapping-alinejad/ [lastet ned 24. november 2022].

Peterson, Scott (2019, 1. mai). Why Europe is again a battlefield for Iran's internal wars. *Christian Science Monitor*. Tilgjengelig fra https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2019/0501/Why-Europe-is-again-a-battlefield-for-Iran-s-internal-wars [lastet ned 24. november 2022].

Petrequin, Samuel (2021, 5. mai). Lawyer: Iran diplomat will not appeal bomb plot conviction. *Associated Press*. Tilgjengelig fra https://apnews.com/article/europe-middle-east-iran-government-and-politics-1cfb4d0b431e991efe267ae6eb3c29c7 [lastet ned 24. november 2022].

Pop, Ioan & Silber, Mitchell D. (2020). Iran and Hezbollah's Pre-Operational Modus Operandi in the West. *Studies in Conflict & Terrorism*, *44*(2), 156-179. Tilgjengelig fra https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1057610X.2020.1759487 [lastet ned 24. november 2022].

PST, dvs. Politiets sikkerhetstjeneste (2021). *Nasjonal trusselvurdering 2021*. Oslo: PST. Tilgjengelig fra https://www.pst.no/globalassets/artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/ntv_2021_final_web_1802-1.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Radio Farda (2020, 6. januar). Iranian Journalists Abroad Say Iran Intelligence Threatens To Kidnap Them. *Radio Farda*. Tilgjengelig fra https://en.radiofarda.com/a/iran-intelligence-threatens-to-kidnap-london-based-tv-journalists-/30362866.html [lastet ned 24. november 2022].

Radio Free Europe / Radio Liberty (2019, 23. oktober). Albanian Police Say Iranian 'Terrorist' Plot Foiled. Tilgjengelig fra https://www.rferl.org/a/iranian-terrorist-plot-foiled-albanian-police/30232875.html [lastet ned 24. november 2022].

Reporters Without Borders (2020, 22. jaunar). *Open letter about threats to Iranian journalists in six EU countries and US*. Paris: Reporters Without Borders. Tilgjengelig fra https://rsf.org/en/news/open-letter-about-threats-iranian-journalists-six-eu-countries-and-us [lastet ned 24. november 2022].

Reuters (2020a, 15. januar). Albania, host of Iranian dissident camp, expels two Iranian diplomats. *Reuters*. Tilgjengelig fra https://www.reuters.com/article/us-albania-iran-expulsion-idUSKBN1ZE27X [lastet ned 24. november 2022].

Reuters (2020b, 27. mars). Exclusive: Iranian diplomats instigated killing of dissident in Istanbul, Turkish officials say. *Reuters*. Tilgjengelig fra https://www.reuters.com/article/us-turkey-iran-killing-exclusive/exclusive-iranian-diplomats-instigated-killing-of-dissident-in-istanbul-turkish-officials-say-idUSKBN21E3FU [lastet ned 24. november 2022].

Reuters (2020c, 26. juni). Norwegian found guilty of spying for Iran in Denmark. *Reuters*. Tilgjengelig fra https://www.reuters.com/article/us-denmark-security-iran-idUSKBN23X1EX [lastet ned 24. november 2022].

RSF, dvs. Reporters Without Borders (2020, 22. juli). *Prison sentences for relatives of Iranian journalists.* Paris: Reporters Without Borders. Tilgjengelig fra https://rsf.org/en/news/prison-sentences-relatives-iranian-journalists [lastet ned 24. november 2022].

Schenkkan, Nate & Linzer, Isabel (2021, februar). *Out of Sight, Not out of Reach. The Global Scale and Scope of Transnational Repression*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-02/Complete_FH_TransnationalRepressionReport2021_rev020221.pdf [lastet ned 24. november 2022].

Skille, Øyvind Bye, Strand, Tormod & Kjellberg, Janne (2018, 8. september). – Ba meg spionere på moren min. *NRK*. Tilgjengelig fra https://www.nrk.no/norge/xl/norsk-iransk-kvinne_-_ba-meg-spionere-pa-moren-min-1.14197917 [lastet ned 24. november 2022].

SNL, dvs. Store Norske Leksikon (sist oppdatert 25. april 2019). *Etterretningsdisipliner*. Oslo: SNL. Tilgjengelig fra https://snl.no/etterretningsdisipliner [lastet ned 24. november 2022].

Somerville, Hannah (2021, 21. mai). *Coercion by a Thousand Proxies: How Iran Targets Dissidents in Sweden*. Iranwire. Tilgjengelig fra https://iranwire.com/en/features/9589 [lastet ned 24. november 2022].

Strand, Tormod & Ghorbani, Lokman (2020a). Iranske agenter aktive i Norge: -PST sa jeg var i fare. *NRK*. Tilgjengelig fra https://www.nrk.no/norge/iranske-agenter-aktive-i-norge_-_-pst-sa-jeg-var-i-fare-1.15141756 [lastet ned 24. november 2022].

Strand, Tormod & Ghorbani, Lokman (2020b, 9. november). Tveita-moske: PST vil utvise iransk imam. *NRK*. Tilgjengelig fra https://www.nrk.no/norge/tveita-moske_-pst-vil-utvise-imam-fra-oslo-moske-1.15235570 [lastet ned 24. november 2022].

United States Department of Justice (2020, 15. jaunar). *Two Individuals Sentenced in Connection with Work on Behalf of Iran*. Washington D.C.: United States Department of Justice. Tilgjengelig fra https://www.justice.gov/opa/pr/two-individuals-sentenced-connection-work-behalf-iran [lastet ned 24. november 2022].